

Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis

Studia de Securitate 8 (2018)

ISSN 2082-0917

DOI 10.24917/20820917.8.12

Małgorzata Bereźnicka

Znajomość i źródła wiedzy studentów Bezpieczeństwa Narodowego o zagrożeniach związanych z sekstingiem

Sfera uczuciowa i fizyczna a seksting

Internet, jak na stosunkowo młode medium, przyniosło ogromne zmiany, nie zawsze pozytywne. Zagrożenia, które pojawiły się wraz z użytkowaniem sieci, zresztą podobnie jak szanse, mogą być związane z treścią, kontaktem lub zachowaniem (ang. *content, contact, conduct*)¹. We wszystkich tych trzech grupach szczególną kategorię stanowią zagrożenia związane ze sferą seksualną. Jedną z nich jest seksting, pojęcie wciąż nic niemówiące wielu osobom, w tym także mającym bezpośrednio do czynienia z tym, coraz powszechniejszym, zjawiskiem².

W Obserwatorium Językowym Uniwersytetu Warszawskiego, które udostępnia na bieżąco rejestr nowych wyrazów, można przeczytać, że słowo seksting (w języku angielskim *sexting*) wywodzi się od słów *sex* – seksualny oraz *texting* – wysyłanie wiadomości tekstowych i jest to „wysyłanie wiadomości i zdjęć o charakterze seksualnym za pośrednictwem środków komunikacji elektronicznej lub publikowanie i komentowanie treści o takim charakterze w internecie, zwłaszcza na stronach mediów społecznościowych”³. Autorzy podejmujący tę problematykę podkreślają, że młodzi ludzie dzielący się filmami i zdjęciami o charakterze seksualnym często nie są świadomi, że mogą popełnić przestępstwo – konkretnie, gdy dotyczy to wizerunku osoby w wieku poniżej 18 lat (w większości przypadków w Polsce będzie to 15 lat). Mogą ponieść konsekwencje zarówno zrobienia nieprzystoitego zdjęcia, jak i zezwolenia na jego zrobienie, pobrania, rozpowszechniania, pokazywania czy nawet samego posiadania⁴. Co więcej, reperkusje prawne mogą dotknąć nie tylko

¹ S. Livingstone, L. Haddon, *EU Kids Online: Final report*. LSE, London: EU Kids, [http://www.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/EU%20Kids%201%20\(2006-9\)/EU%20Kids%20Online%201%20Reports/EUKidsOnlineFinalReport.pdf](http://www.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/EU%20Kids%201%20(2006-9)/EU%20Kids%20Online%201%20Reports/EUKidsOnlineFinalReport.pdf) [dostęp: 22.07.2018].

² O skali sekstingu w Polsce, także w porównaniu z innymi krajami pisze m.in. Ł. Wojtasik, *Seksting wśród dzieci i młodzieży*, Fundacja Dzieci Niczyje, „Dziecko krzywdzone. Teoria, badania, praktyka”, Vol. 13, nr 2, 2014.

³ Obserwatorium Językowym Uniwersytetu Warszawskiego, <http://nowewyrazy.uw.edu.pl/haslo/seksting.html> [dostęp: 23.07.2018].

⁴ C. Aynsley i in., *Sexting' in schools: advice and support around self-generated images What to do and how to handle it*, http://www.oscb.org.uk/wpcontent/uploads/ITEM-04a-Sexting-Booklet-V7_28FEB13.pdf, s. 17 [dostęp: 23.03.2017].

osobę, która rozpowszechniła cudze nieprzyzwoite zdjęcia, ale i osobę, która na nich widnieje⁵.

W wielu rozważaniach poświęconych sekstingowi oddziela się sferę czysto fizyczną od emocjonalnej, uczuciowej, podobnie jak we współczesnym zrelatywizowanym świecie oddziela się seks od miłości, traktując go instrumentalnie. Ciało staje się towarem⁶ lub narzędziem do realizowania wszelkich fantazji w oderwaniu od wyższych wartości. W rzeczywistości jednak nie tylko takie przedmiotowe podejście, ale także miłość (czy zauroczenie) często bywa powodem nieprzemyślanego udostępniania nagich czy erotycznych zdjęć lub filmów, przeznaczonych dla osoby ukochanej, co kończy się bardzo różnie, kiedy odbiorca okazuje się niegodny zaufania bądź materiały te z różnych przyczyn trafiają do sieci, gdzie bohaterki (bowiem najczęściej są to dziewczęta i kobiety) nie mają już żadnego wpływu na to, co dzieje się z ich wizerunkiem, czego skutki mogą być tragiczne⁷.

Największy problem pojawia się kiedy w sekstingu zaangażowana jest młodzież, a nawet dzieci⁸. Tu jedną z przyczyn, poza wymienionymi wcześniej, może być ich niewystarczająca asertywność w sytuacji presji rówieśników czy chęci zdobycia akceptacji za wszelką cenę, zwłaszcza jeśli tej akceptacji, asertywności, poszanowania własnej godności, granic intymności, nie wyniosło się z domu.

Na postawy młodego człowieka dotyczące sekstingu z pewnością mogą wpływać – jak na wszystkie postawy – rodzice. Podejście rodziców do spraw związanych z miłością, seksualnością, intymnością, szacunkiem dla ciała jest kluczowe. Miłość to jedna z ważniejszych wartości rodzinnych⁹, która powinna spajać zarówno mał-

⁵ Jedną z głośnych medialnie spraw dotyczyła 14-latk, która zrobiła sobie roznegliżowane zdjęcie, przesłała je do chłopaka, który udostępnił je kolegom. Dziewczynie groziło wpisanie na listę przestępców seksualnych za rozpowszechnianie pornografii dziecięcej: *Wysłała chłopakowi nagie zdjęcie. Teraz może trafić do rejestru przestępców seksualnych*, RMF, 24.12.2017, <https://www.rmf24.pl/fakty/swiat/news-wyslala-chlopakowi-nagie-zdjecie-teraz-moze-trafic-na-liste,-nId,2481941> [dostęp: 26.07.2018].

⁶ Przykłady tego zjawiska, w odniesieniu do sekstingu opisano w artykule poruszającym m.in. problem sprzedawania zdjęć lub filmów o charakterze seksualnym głównie przez młode dziewczęta, w zamian za doładowanie telefonu komórkowego: A. Grabau, *Seksting – nastoletnia pornografia*, „Tygodnik Przegląd”, 11.03.2012, <https://www.tygodnikprzeglad.pl/seksting-nastoletnia-pornografia/> [dostęp: 25.07.2018].

⁷ W mediach jest bardzo dużo opisanych takich przypadków, które kończyły się niejednokrotnie depresją, a nawet samobójstwem ofiary, tu jeden z przykładów: *Zabiła się przez nagie zdjęcia na facebooku*, <https://wiadomosci.wp.pl/zabila-sie-przez-nagie-zdjecia-na-facebooku-6032021715432577a> [dostęp: 25.07.2018].

⁸ B. Grygiel, *Co ósme dziecko jest ofiarą sekstingu*. 09.05.2018, <https://www.focus.pl/artykul/co-czwarte-dziecko-jest-ofiara-sekstingu-sprawdz-na-czym-polega-i-czy-moze-grozic-twoim-bliskim> [dostęp: 24.07.2018].

⁹ O wartości miłości w rodzinie wspominali m.in.: F. Adamski, *Rodzina. Wymiar społeczno-kulturowy*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2002, s. 32; Z. Dąbrowski, *Pedagogika opiekuńcza w zarysie*, t. 1, Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, 2006, s. 125–127; B. Dymara, *Przestrzenie interpersonalne pomiędzy rodziną a szkołą*, [w:] *Rodzina – w świetle zagrożeń realizacji dotychczasowych funkcji. Szkice monograficzne*, Korzeniowska W., Murzyn A., Szuścik U. (red.), Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2007, s. 139; J. Izdebska, *Współczesne dziecko i obraz jego dzieciństwa – nowe szanse wychowawcze oraz zagrożenia*, [w:] *Dobro dziecka w rodzinie*, Adamowska L., Uszyńska-Jarmoc J. (red.), NWSP, Białystok 2005, s. 18; J. Kuźma, *Ewolucyjne przemiany współczesnej rodziny polskiej*, [w:] *Edukacja prorodzinna*,

zonków, jak i dzieci. Rodzice, którzy kochają (mądrze) swoje dzieci, mogą wychować je na spokojnych i szczęśliwych ludzi, zdolnych do przekazywania miłości, troski, wsparcia dalej. Również łatwiej będą sobie radzić z wyzwaniami, z jakimi trzeba się zmagać w życiu dość często. Jeśli dodatkowo matka i ojciec się kochają i okazują to sobie nawzajem, przekazują swojemu potomstwu coś, czego nie da się przecenić. Dają im poczucie bezpieczeństwa i uczą obdarowywania miłością drugiej osoby, nie tylko w okolicznościach romantycznych, ale też w codziennej, nie zawsze łatwej, rzeczywistości. Także konflikty i spory między rodzicami mogą mieć pozytywne skutki, jeśli rozwiązywane są w taki sposób, aby nie ucierpiała żadna ze stron, ponieważ stanowi to lekcję asertywności, empatii i kompromisu, bardzo przydatną w przyszłości.

Przegląd podstawy programowej przedmiotu „wychowanie do życia w rodzinie”¹⁰, który powinien stanowić uzupełnienie tego, do czego przygotowuje dom rodzinny, także jednoznacznie pozwala ocenić, jak ważna jest miłość w rodzinie – nie tylko jako zjawisko łączące tę wspólnotę i pomagające jej się rozwijać, ale również jako zagadnienie, pojawiające się w różnych odsłonach, co generuje potrzebę rozmawiania o nim. W treściach nauczania w gimnazjum wymienia się tu m.in. następujące punkty: „Relacje międzyosobowe i ich znaczenie. Przyjaźń, zakochanie, miłość; pierwsze fascynacje, miłość platoniczna, miłość młodzieńcza, miłość dojrzała” (p. 4); „Główne funkcje płciowości: wyrażanie miłości, budowanie więzi i rodzicielstwo” (p. 11); „Inicjacja seksualna; związek pomiędzy aktywnością seksualną a miłością i odpowiedzialnością” (p. 12); a wśród celów kształcenia na czwartym etapie edukacyjnym znajduje się: „Pogłębianie wiedzy związanej z funkcjami rodziny, miłością, przyjaźnią, pełnieniem ról małżeńskich i rodzicielskich, seksualnością człowieka i prokreacją; umiejętność podejmowania odpowiedzialnych decyzji dotyczących wyboru drogi życiowej, małżeństwa i rodziny” (p. 1), w tym treści takie jak „Wartości i pojęcia związane z płciowością człowieka: męskość, kobiecość, miłość, rodzina, rodzicielstwo. Znaczenie odpowiedzialności w przeżywaniu własnej płciowości i budowaniu emocjonalnych więzi. Role kobiet i mężczyzn a panujące stereotypy” (p. 6) oraz „Istota, rodzaje i etapy rozwoju miłości. Różnice w przeżywaniu miłości” (p. 10). Widać tu zatem wielość ujęć, wśród których seksualność stanowi tylko jeden z (niemniej ważnych) aspektów.

Funkcja seksualna jest jedną z podstawowych funkcji rodziny¹¹. Jeśli jednak chodzi o kwestie związane z tą sferą życia, wielu rodziców uznaje je za zbyt krępujący temat, aby poruszać go z własnymi dziećmi, zostawiając to szkole, mediom oraz ich rówieśnikom. We wspomnianej podstawie programowej zagadnienia te poruszane są bardzo często w odniesieniu do rozwoju fizycznego i psychoseksualnego

Chymuk M., Topa D. (red.), Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej, Kraków 2000, s. 25; M. Ryś, *Wychowanie do miłości*, [w:] *Wychowanie osobowe*, Adamski F. (red.), Wyd. Petrus, Kraków 2011, s. 174 – i wielu innych autorów.

¹⁰ Podstawa programowa przedmiotu „wychowanie do życia w rodzinie”, strona Ministerstwa Edukacji Narodowej, <http://www.men.gov.pl/images/stories/pdf/Reforma/4i.pdf> [dostęp: 27.09.2012]. Podstawa ta obowiązywała w okresie, kiedy respondenci, którzy wzięli udział w opisywanych przeze mnie w dalszej części badaniach, uczęszczali do szkoły.

¹¹ Z. Tysza, *Socjologia rodziny*, PWN, Warszawa 1979, s. 61–69.

człowieka, zwłaszcza okresu dojrzewania wraz z jego problemami, szeroko pojętej seksualności człowieka, tożsamości płciowej, szacunku dla własnego ciała, związku między aktywnością seksualną a miłością i odpowiedzialnością, antykoncepcji, ciąży (również nieplanowanej), chorób przenoszonych drogą płciową, prawa do intymności, postaw asertywnych, tolerancji wobec odmienności kulturowych, etnicznych, religijnych, seksualnych. Nie unika się również tematów trudnych jak masturbacja, presja seksualna, wczesna inicjacja seksualna, pornografia, prostytutka, uprzedmiotowienie w aspekcie seksualnym, normy zachowań seksualnych, przestępstwa na tle seksualnym, aborcja etc¹². Dużą rolę w podstawie programowej pełnią treści związane z profilaktyką negatywnych zjawisk lub radzeniem sobie z nimi, samodzielnie bądź też poprzez szukanie pomocy we właściwych miejscach.

Z punktu widzenia problematyki sekstingu szczególnie interesujące są cele kształcenia np. w trzecim etapie edukacyjnym (gimnazjum), gdzie pośród ogólnych wymagań w stosunku do uczniów w związku z realizacją przedmiotu WdŻR, wyróżnia się m.in.: „Znajomość organizmu ludzkiego i zachodzących w nim zmian oraz akceptacja własnej płciowości; przyjęcie integralnej wizji ludzkiej seksualności; umiejętność obrony własnej intymności i nietykalności seksualnej oraz szacunek dla ciała innej osoby” (p. III), „Korzystanie ze środków przekazu w sposób selektywny, umożliwiający obronę przed ich destrukcyjnym oddziaływaniem” (p. IV), czy „Umiejętność korzystania z systemu poradnictwa dla dzieci i młodzieży” (p. V)¹³. Wszystkie te zagadnienia można rozpatrywać m.in. w kontekście sekstingu, który był tematem podjętych przeze mnie badań.

Źródła sekstingu – badania własne

W 2017 roku grupa studentów Uniwersytetu Pedagogicznego kończących pierwszy rok studiów na kierunku Bezpieczeństwo Narodowe anonimowo wypełnili kwestionariusze ankiet, których celem było sprawdzenie, w jaki sposób młodzi ludzie wykorzystują sieć. Wyniki przytoczone poniżej stanowią tylko wycinek badań, dotyczący głównie stanu i źródeł wiedzy na temat zagrożeń związanych z sekstingiem¹⁴. Do analizy zakwalifikowano sto kwestionariuszy pochodzących od 62 kobiet oraz 38 mężczyzn, zamieszkujących zarówno obszary miejskie, jak i wiejskie w proporcjach 51% i 41%. Większość ankietowanych (81 osób) wywodzi się z pełnej rodziny, z obojgiem rodziców, w 16 przypadkach rodzice rozstali się, w trzech – jeden rodzic zmarł.

Poniżej prezentuję wyniki badań uzyskane z odpowiedzi respondentów, zilustrowane wykresami (a niekiedy również tabelami). Najistotniejsze są dane dla zbiorowości (ukazujące równocześnie wyniki liczbowe i procentowe), dane

¹² Podstawa programowa...

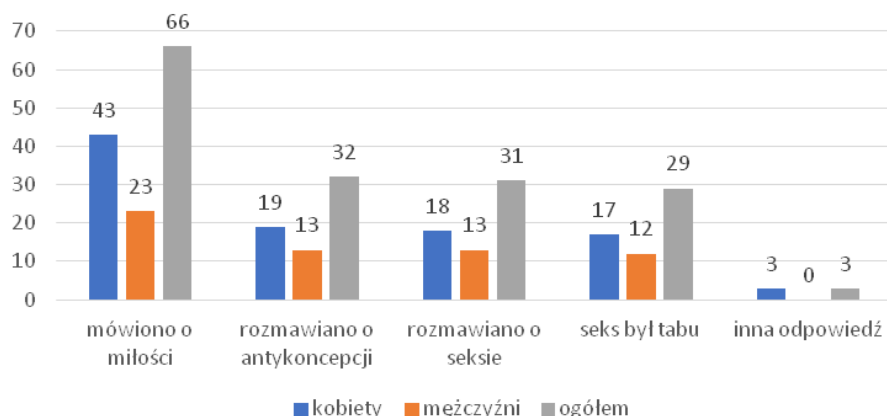
¹³ Ibidem.

¹⁴ Wyniki badań związane z ich użytkowaniem portali społecznościowych opublikowano rok wcześniej: M. Bereźnicka, *Częstotliwość komunikowania się dzieci i młodzieży na portalach społecznościowych, ze szczególnym uwzględnieniem facebooka, w wypowiedziach studentów Bezpieczeństwa Narodowego*, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis, Studia de Securitate et Educatione Civili V” 2017.

uwzględniające płeć przedstawiono dla pełniejszego obrazu, są one liczbowe, ale tam, gdzie różnice były bardziej znaczące, w omówieniu podaję również wartości procentowe. Na większość pytań odpowiadało 98–100% badanych (w pozostałych przypadkach zostało to wyraźnie zaznaczone).

Pierwsza grupa pytań dotyczy opinii respondentów na temat podejścia ich rodziców do tematów związanych z miłością i seksem, a przede wszystkim poruszania ich (lub pomijania) w kontaktach z dziećmi. Obie te sfery są niezwykle ważne w życiu większości osób, a równocześnie stanowią delikatną materię, w którą wgłębianie się wymaga bliskości, otwartości i zaufania.

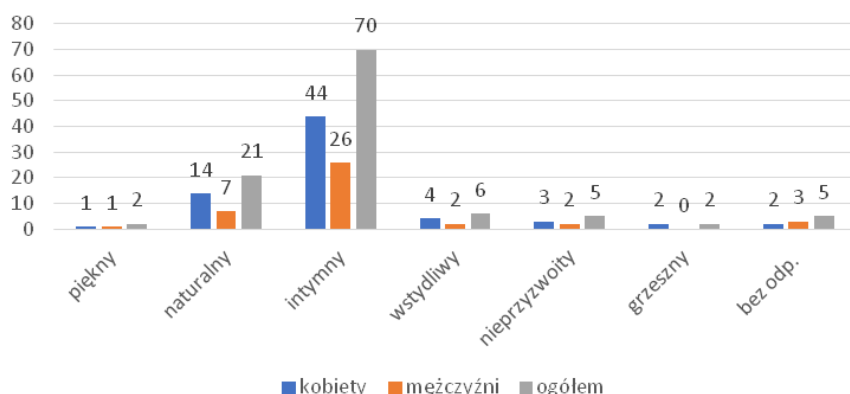
Zgodnie z danymi na poniższym wykresie, u większości (66%) podejmowano tematy związane z miłością (dodatkowo 3% ankietowanych doprecyzowało, że w ich domach rozmawiało się o wszystkim), jednak wyniki te pokazują, że aż co trzeci respondent nie posiadał takich doświadczeń. Kwestie związane z seksem lub antykoncepcją poruszano jeszcze rzadziej, dotyczyło to niespełna 1/3 badanych, a u podobnej liczby seks stanowił temat tabu.

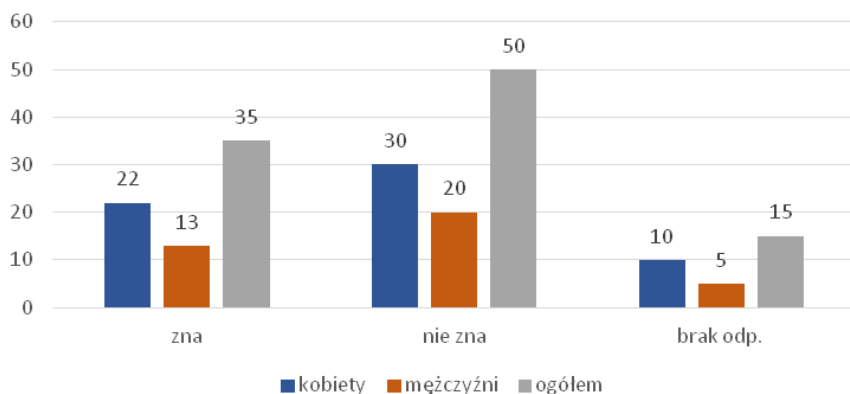
Wykres 1. Rozmowy o miłości i seksie w domu rodzinnym

W kolejnym pytaniu (wykres 2) ankietowani mieli możliwość samodzielnego określenia lub/i wyboru spośród kilku podanych sformułowań adekwatnych do tego, jak w ich domu rodzinnym postrzegano sprawę seksu. Na to pytanie nie udzieliło odpowiedzi 5%. U większości badanych seks uważano za coś intymnego (70% spośród całej zbiorowości), u 1/5 za coś naturalnego. Pozostałe odpowiedzi wskazywano znacznie rzadziej, w tym najbardziej pozytywne określenie „coś pięknego” wybrało jedynie 2%, zaś jednoznacznie negatywne jak „nieprzyzwoity/wstydlivy” oraz „grzeszny” – kolejno 5 i 2%.

Przechodząc do kwestii wiedzy na temat sekstingu, a konkretnie zagrożeń z nim związanych, do niewiedzy w tym zakresie przyznała się aż połowa respondentów. To bardzo dużo, zwłaszcza kiedy doda się do tego 15% tych, którzy nie udzielili odpowiedzi na to pytanie. Osoby deklarujące znajomość zagrożeń, najczęściej wskazywały tylko jedno, rzadziej wymieniano dwa lub trzy potencjalne niebezpieczeństwa. Ogólne dane ilustruje wykres 3.

Wykres 2. Podejście do seksu w domu rodzinnym (uważano go za...)

Wykres 3. Znajomość zagrożeń związanych z sekstingiem

Jak widać w tabeli 1, najczęstsze zagrożenie (14%) studenci upatrywali w możliwości rozpowszechnienia / udostępnienia / upublicznienia swoich potencjalnie niecenzuralnych zdjęć (zwłaszcza, gdyby wpadły w niepowołane ręce, co podkreśliło dwóch studentów). Blisko 1/10 wskazała niebezpieczeństwo stania się ofiarą szantażu. Zbliżona liczba respondentów wymieniła problemy psychiczne, w tym depresję – 4 osoby, choroby psychiczne – 3, załamanie nerwowe – 1. Wyłącznie kobiety (7% całej zbiorowości) zwróciły uwagę na możliwe samobójstwa. Również tylko ankietowane płci żeńskiej wymieniły przemoc (5%, w tym psychiczną, fizyczną i *mobbing* – czyli dręczenie, nękanie), pedofilię, gwałty, pornografię, wykorzystanie wizerunku, ośmieszenie, wykluczenie, niską samoocenę oraz demoralizację dzieci i handel ludźmi. W pojedynczych odpowiedziach, których nie zawarłam w tabeli, studentka napomknęła o zjawiskach takich jak molestowanie i *grooming* (czyli zaprzyjaźnienie się z dzieckiem w celu nawiązania z nim relacji seksualnej¹⁵), inna wspomniała o nieodwracalności umieszczenia własnego

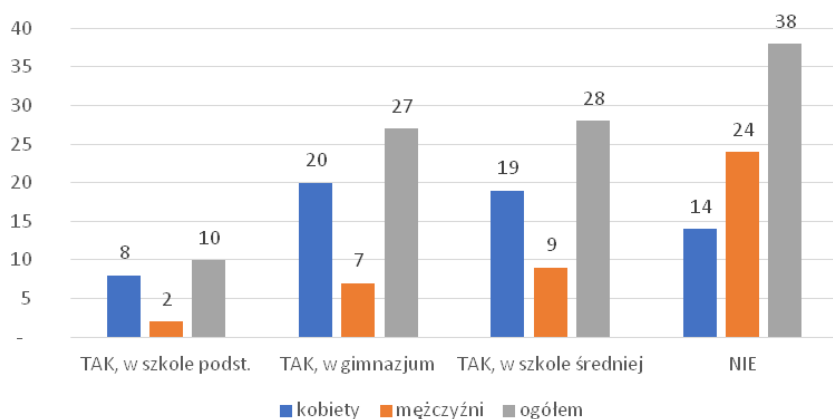
¹⁵ Słownik Cambridge, <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/grooming> [dostęp: 17.07.2018].

wizerunku w sieci: „kiedy jakieś zdjęcie znajdzie się w internecie, na zawsze już tam pozostanie”, kolejne studentki wskazywały na „rozmowy o charakterze seksistowskim”, negatywne konsekwencje w przyszłości; studenci zaś pisali o podszywaniu się oraz odpowiedzialności prawnej.

Tabela 1. Zagrożenia sekstingiem wymieniane przez respondentów

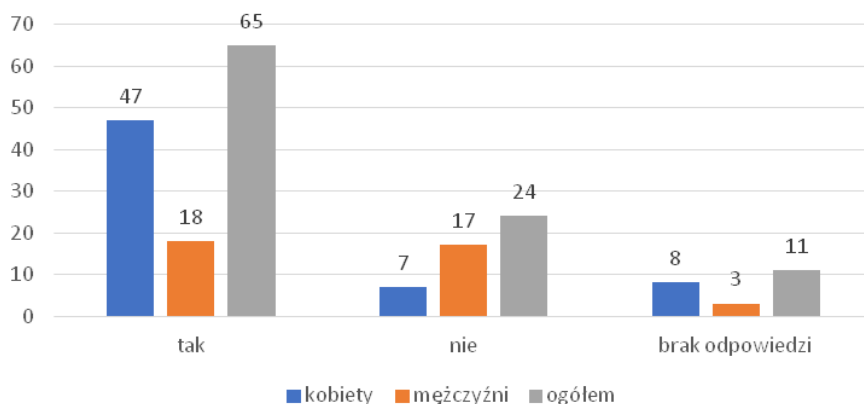
zagrożenia	kobiety	mężczyźni	ogółem
rozpowszechnianie zdjęć	6	8	14
szantaż	5	4	9
problemy psychiczne	6	2	8
samobójstwa	7	0	7
przemoc	5	0	5
pedofilia	3	0	3
gwałty	3	0	3
pornografia	2	0	2
wykorzystanie wizerunku	2	0	2
ośmieszenie	2	0	2
wykluczenie	2	0	2
niska samoocena	2	0	2
demoralizacja dzieci	2	0	2
handel ludźmi	2	0	2

Jednym z możliwych źródeł wiedzy i podstawową instytucją, mającą na celu głównie kształcenie, jest szkoła. Ankietowanych zapytano więc czy kiedykolwiek, na przestrzeni ich edukacji, uczono ich w szkole o zagrożeniach związanych z sekstingiem. Blisko 40% udzieliło odpowiedzi przeczącej, pozostali zwykle wymieniali jeden etap edukacyjny, przy czym zdecydowanie częściej wskazywali gimnazjum lub szkołę średnią niż szkołę podstawową. Dane ilustruje wykres 4.

Wykres 4. Edukowanie o sekstingu w szkole

Następnie badanych zapytano o to, czy ich zdaniem istnieje potrzeba edukowania o sekstingu w szkole – było to pytanie półotwarte, respondenci mieli możliwość wypowiedzenia się także na temat tego, na jakim etapie to byłoby wskazane, w jakiej formie lub jak często. Większość (65%) uznała potrzebę takiej edukacji, aczkolwiek ¼ odpowiedziała przecząco a co dziesiąty badany nie odpowiedział wcale.

Wykres 5. Potrzeba edukowania o sekstingu przez szkołę

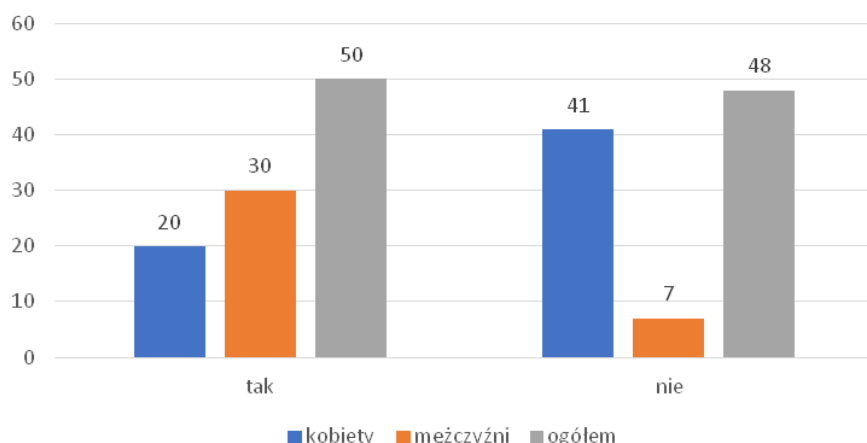
Pośród zgłaszanych opinii przeważały te o właściwym czasie, którym według 1/3 respondentów jest gimnazjum – dwa razy mniej wskazań uzyskała szkoła średnia, a podstawową wskazały jedynie cztery ankietowane. Co do dodatkowych uwag czy sugestii respondentów dotyczących formy zajęć, najczęściej (1/5) wskazywano pogadanki o konsekwencjach, głównie zagrożeniach generowanych przez to zjawisko, następnie rozmowy z ekspertami (13%), wśród których wymieniano m.in. psychologa, seksuologa, policjanta, czy niesprecyzowanych „specjalistów” / „wykwalifikowane osoby”, dodatkowo 3% wspomniało pedagoga szkolnego. Nieco mniej niż 10% głosów uzyskały prelekcje, prezentacje poświęcone omawianej tematyce. Cztery studentki wysunęły propozycję spotkań z ofiarami sekstingu, trzy osoby za przydatne uznałyby filmy o sekstingu. Niektórzy odnieśli się również do konkretnych przedmiotów, w ramach których można podjąć takie zagadnienia, wyróżniając wychowanie do życia w rodzinie (5%) i edukację dla bezpieczeństwa (2%). Ponad 1/10 podkreślała, że takie zajęcia powinny odbywać się regularnie (od kilku razy w roku do raz w tygodniu). Dane ilustruje poniższa tabela.

Tabela 2. Sugestie badanych dotyczące edukowania o sekstingu w szkole

dodatkowe sugestie	kobiety	mężczyźni	ogółem
szkoła podstawowa	4	0	4
gimnazjum	25	7	32
szkoła średnia	12	4	16
pogadanki o zagrożeniach	15	5	20
prezentacje, prelekcje	7	2	9

rozmowy z ekspertami	8	5	13
spotkania z ofiarami sekstingu	4	0	4
zajęcia z pedagogiem szkolnym	3	0	3
filmy o tej tematyce	2	1	3
zajęcia z WdZR	2	3	5
godzina wychowawcza	1	2	3
zajęcia EdB	1	1	2
regularne zajęcia	8	4	12

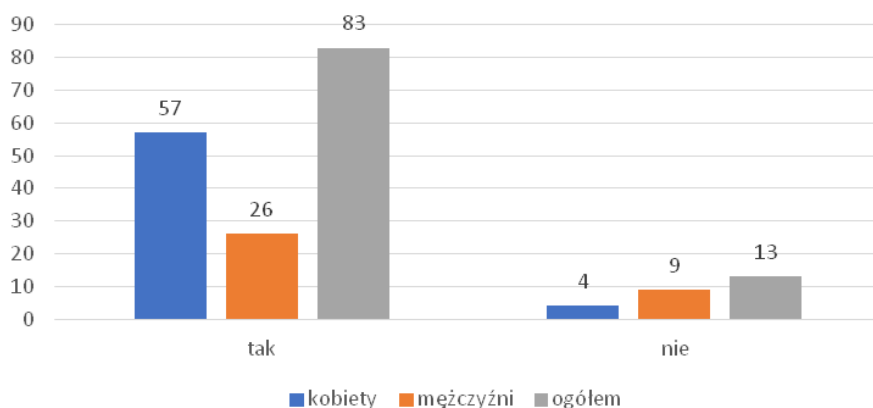
Pierwszymi wychowawcami dzieci, mającymi za zadanie m.in. zapewnienie im bezpieczeństwa i nauczanie, w jaki sposób unikać zagrożeń, są rodzice. Dlatego też respondentów zapytano o to, czy edukowano ich o sekstingu w domu. Odpowiedzi rozłożyły się mniej więcej po połowie, co należy podkreślić – w blisko połowie grupy rodzice nie przestrzegali przed niebezpieczeństwem związanym z takim postępowaniem.

Wykres 6. Edukowanie o sekstingu przez rodziców

Następnie zapytano respondentów o to, czy w ich opinii rodzice powinni edukować dzieci o zagrożeniach wynikających z sekstingu (wykres 7). I tu ankietowani byli dość zgodni: ponad 4/5 uznało, że istnieje taka potrzeba, podczas gdy co drugi ankietowany ją zanegował (trzy osoby nie udzieliły odpowiedzi na to pytanie, a jeden student wybrał odpowiedź „inna”, podkreślając, że „to rodzic sam powinien o tym decydować”).

Niektórzy respondenci uzasadniali swoje odpowiedzi (tabela 3), najczęściej przekonując, że rodzice powinni uświadamiać dzieci o konsekwencjach ryzykownych działań i uczulać na niebezpieczne sytuacje, by im zapobiec (1/2 ankietowanych); dodatkowo trzech studentów podkreśliło, że chronienie dzieci stanowi obowiązek rodziców. Po kilka osób zwracało uwagę na to, że seksting staje się coraz

Wykres 7. Potrzeba edukowania o sekstingu przez rodziców

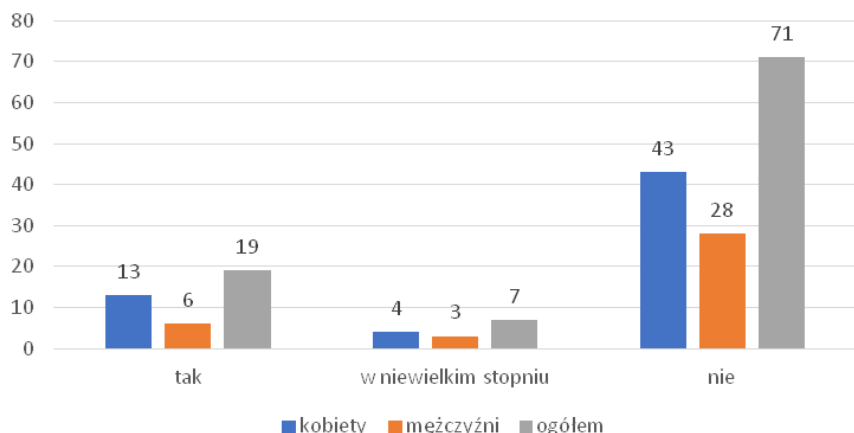
bardziej powszechny, że rodzice są najlepszymi i najbardziej właściwymi nauczycielami w tym względzie, ponieważ się im ufa, mają autorytet i łatwiej się z nimi rozmawia o osobistych sprawach. Dwóch studentów zwróciło uwagę na lekkomyślność młodych ludzi („młodzież jest coraz głupsza, nie zdaje sobie sprawy z konsekwencji”. W pojedynczych wypowiedziach (których nie ujęłam w poniższej tabeli) uzasadniających odpowiedź twierdzącą, pisano o ogromie nieodpowiednich treści w internecie, o tym, że kwestia ta jest istotna dla przyszłości młodych ludzi i że rodzice powinni rozmawiać ze swoimi dziećmi o wszystkim. Wszystkie te uzasadnienia dotyczyły raczej kwestii praktycznych, związanych z bezpieczeństwem, a pominięto w nich niemal zupełnie aspekt etyczny/moralny. Tylko dwie studentki sformułowały opinie nawiązujące do tej sfery wartości, dowodząc, że jest to niewłaściwe i rodzice powinni uświadamiać dzieci, co jest złe, a co dobre.

Tabela 3. Uzasadnienia potrzeby edukowania o sekstingu przez rodziców

uzasadnienia odpowiedzi twierdzących	kobiety	mężczyźni	ogółem
rodzice powinni uświadamiać o zagrożeniach	36	15	51
seksting to coraz częstsze zjawisko	3	1	4
rodzice mają obowiązek chronić	0	3	3
rodzicom się ufa	3	0	3
rodzice są skuteczni	1	1	2
młodzież bywa lekkomyślna	0	2	2
seksting jest niewłaściwy	2	0	2

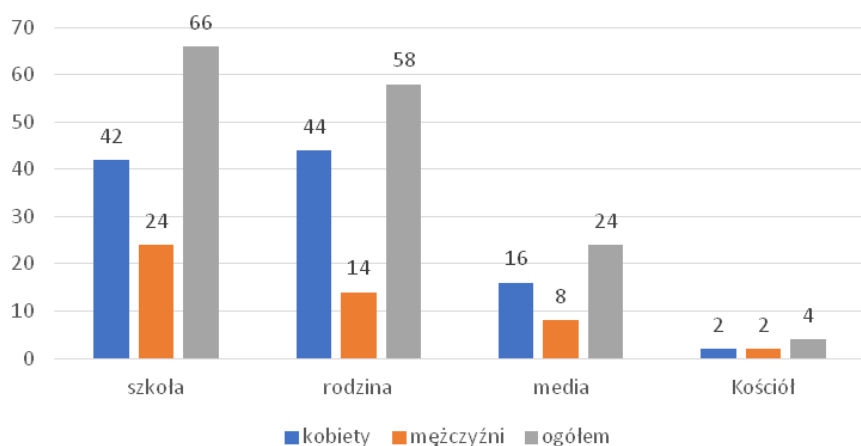
W uzasadnieniach odpowiedzi przeczącej dwie studentki tłumaczyły, że wystarczy edukacja szkolna (chyba, że nie ma zajęć o sekstingu), a ich koledzy pisali, że temat jest zbyt krępujący i młodzi ludzie sami powinni się w tym aspekcie edukować (po dwie osoby), że jest to mało popularne zjawisko, i że są ważniejsze sprawy.

Coraz większy zasięg, a co za tym idzie, dużą siłę oddziaływania, zwłaszcza na młodych ludzi, mają media, stąd też kolejne pytanie dotyczyło właśnie ich. Na pytanie, czy środki masowego przekazu edukują o zagrożeniach związanych z sekstingiem, twierdząco odparł jedynie co piąty badany, dodatkowo siedem osób napisało, że ma to miejsce w bardzo niewielkim stopniu. Blisko $\frac{3}{4}$ respondentów odpowiedziało przecząco. Dwie osoby napisały, że nie wiedzą, jedna zauważyła, że media „często nawet to nakręcają”. Dane ilustruje poniższy wykres.

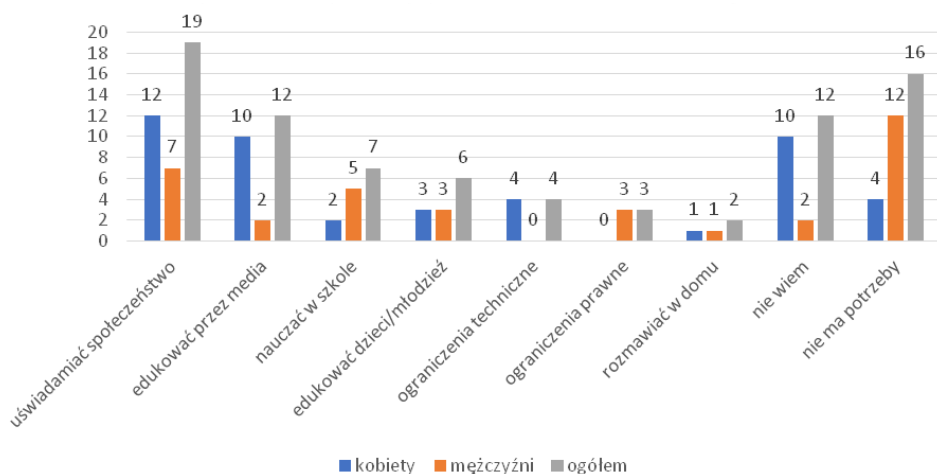
Wykres 8. Edukowanie o sekstingu przez media

Podsumowaniem pytań o faktyczne źródła wiedzy dotyczącej niebezpieczeństw generowanych przez seksting było sprawdzenie, jakie są preferencje respondentów w tym zakresie (wykres 9). Większość wskazała szkołę, nieco mniejsza grupa – rodzinę. Jest to interesująca (choć niejedyna) niekonsekwencja młodych respondentów, biorąc pod uwagę, że znacznie więcej osób widziało wcześniej potrzebę edukowania o sekstingu przez rodziców. Co czwarty ankietowany uznał znaczącą rolę mediów w tym zakresie, a zaledwie kilka osób wskazało Kościół.

Wykres 9. Pożądane źródło wiedzy o sekstingu

Ostatnie dane, zawarte na poniższym wykresie, przytaczam dla pełniejszego obrazu. Respondentów spytano o to, jak należy zapobiegać sekstingowi. Było to pytanie półotwarte, badani mogli udzielić własnej odpowiedzi lub zaznaczyć w okienku, iż nie widzą takiej potrzeby. Tę ostatnią opcję zaznaczyło 16%, a 19% nie odpowiedziało wcale. Można zatem przyjąć, że podejmowanie jakichś działań w tym zakresie za uzasadnione uważa większość respondentów, chociaż nie przekładało się to szczególnie na liczbę i jakość ich wypowiedzi. Najwięcej – 1/5 badanych – ogólnikowo stwierdzała, że trzeba uświadamiać społeczeństwo. Ponad 1/10, głównie kobiety, nie potrafiła podać konkretnego sposobu postępowania. Tyle samo uznało, że dobrym pomysłem jest wykorzystywanie do edukowania mediów (głównie poprzez kampanie społeczne). Rolę szkoły podkreśliła tu 1/13 ankietowanych (częściej mężczyźni), nieco mniejsza grupa lakonicznie stwierdziła konieczność edukowania dzieci i/lub młodzieży. Kilka kobiet zaproponowało ograniczenia techniczne (ze strony serwisu lub nałożone przez użytkownika – a może jego rodziców), pisząc następująco: „ustawienie filtru w aplikacjach”, „blokowanie możliwości wysyłania nagich zdjęć / erotycznych podtekstów”, „administratorzy stron powinni sprawdzać różne opublikowane zdjęcia”, „trzeba zwiększyć kontrolę oglądanych treści w internecie”. Ograniczenia prawne, w tym karalność danego postępowania, figurowały również w odpowiedziach płci żeńskiej.

Wykres 10. Sposoby przeciwdziałania sekstingowi

Konkluzje i postulaty dla praktyki

Przeprowadzone przeze mnie badania wykazały, że respondenci mają niewystarczającą świadomość zagrożeń związanych z sekstingiem. Aż połowa przyznała się do niewiedzy w tym zakresie, a odpowiedzi pozostałych osób, zarówno ilościowo, jak i jakościowo, również nie były satysfakcjonujące.

Brakuje naświetlania omawianej problematyki w szkole, co potwierdziły 2/5 badanych, równocześnie większość zaakcentowała taką potrzebę (nie dostrzega jej

jedynie co czwarty ankietowany). Szkoła jako preferowane źródło wiedzy w tej materii była wskazywana najczęściej.

Rodzice również często nie uświadamiają swoich dzieci o tym, jak niebezpieczny może być seksting – zadeklarowała tak połowa respondentów. Zresztą u sporej części z nich nie porusza się spraw związanych z miłością, a zwłaszcza z seksem, który traktuje się, według wypowiedzi badanych, jako sprawę intymną, aczkolwiek brak rozmów na ten temat można interpretować i tak, że wciąż jest to temat tabu. Należy podkreślić, że ponad 4/5 ankietowanych uważa, że edukowanie o zagrożeniach związanych z sekstingiem jednak powinno mieć miejsce w domu – więcej niż w przypadku szkoły, chociaż w dalszym rankingu pożądanych źródeł takiej wiedzy, rodzice zajęli drugie miejsce.

Na trzecim miejscu uplasowały się media, które zdaniem $\frac{3}{4}$ nie edukują o sekstingu. Istotna, choć odosobniona, była opinia jednej badanej, która zasugerowała, że media wręcz przyczyniają się do rozpowszechniania tego zjawiska. Jest to ciekawy temat na dalsze rozważania, na które tutaj już nie ma miejsca.

Większość ankietowanych dostrzega konieczność przeciwdziałania sekstingowi, aczkolwiek ich wypowiedzi nie wniosły wiele użytecznych pomysłów. W większości były to ogólnikowe stwierdzenia typu „należy uświadamiać społeczeństwo”, „trzeba edukować młodzież” oraz wzmianki o tym, by podejmować takie działania poprzez środki masowego przekazu, stosując rozmaite ograniczenia, rozmawiając na ten temat w szkole i domu.

Niewątpliwie takie działania są potrzebne. Rodzice powinni uświadamiać swoje dzieci o wszelkich zagrożeniach, w tym tych, które czyhają na nich w internecie, a seksting niewątpliwie jest jednym z nich. Jednak, żeby tak się stało, sami muszą być uświadomieni. Zatem edukowanie dzieci należy zacząć od podniesienia poziomu kultury pedagogicznej rodziców¹⁶ oraz od zwiększenia ich kompetencji w zakresie komunikacji interpersonalnej.

Przyczynić do tego może się szkoła, która również posiada wszelkie narzędzia, by uzupełniać działania mające na celu uczulenie młodzieży na niebezpieczeństwa związane z użytkowaniem sieci. Jest to potrzebne, zwłaszcza biorąc pod uwagę, że w wielu domach nie ma i zapewne nadal nie będzie rozmów na tematy związane ze sferą seksualną, a problem, przemilczany przez osoby dorosłe, nie zniknie. Ponieważ nie ma konkretnego przedmiotu, który by się zajmował taką problematyką, warto zawrzeć te treści w programie wychowawczym. Jeszcze lepszym rozwiązaniem byłoby prowadzenie regularnej edukacji medialnej. Zaś same środki masowego przekazu, towarzyszące codziennie całym rodzinom i jej członkom, mogą efektywnie docierać do swych odbiorców poprzez programy telewizyjne, audycje, kampanie informacyjne, tak, aby pobudzić ich do refleksji i zwiększyć ich świadomość.

Istotne jest to, aby uczyć nie tylko o samych zagrożeniach, nie skupiać się jedynie na stronie praktycznej, jaką jest unikanie niebezpieczeństw związanych z sekstingiem, ale wnikać w problem głębiej. Dzieci i młodzież powinny być uczone szacunku dla własnego i cudzego ciała, stawiania granic i asertywnego egzekwowania

¹⁶ Tej kwestii, wieloaspektowo, poświęciłam swoją książkę: M. Bereźnicka, *Kultura pedagogiczna rodziców w społeczeństwie informacyjnym*, Wydawnictwo Naukowe UP, Kraków 2015.

ich, odpowiedzialnego podejścia do spraw związanych z miłością i seksem, które też powinny być ściślej powiązane, wreszcie – odwagi i skuteczności w szukaniu pomocy, kiedy z własnej lub cudzej winy popadną w kłopoty.

Bibliografia

- Adamski F., *Rodzina. Wymiar społeczno-kulturowy*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2002.
- Aynsley C. i in., *Sexting' in schools: advice and support around self-generated images What to do and how to handle it*, http://www.oscb.org.uk/wpcontent/uploads/ITEM-04a-Sexting-Booklet-V7_28FEB13.pdf, s. 17 [dostęp: 23.03.2017].
- Bereźnicka M., *Częstotliwość komunikowania się dzieci i młodzieży na portalach społecznościowych, ze szczególnym uwzględnieniem facebooka, w wypowiedziach studentów Bezpieczeństwa Narodowego*, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis, Studia de Securitate et Educatione Civili V” 2017.
- Bereźnicka M., *Kultura pedagogiczna rodziców w społeczeństwie informacyjnym*, Wydawnictwo Naukowe UP, Kraków 2015.
- Dąbrowski Z., *Pedagogika opiekuńcza w zarysie*, t. 1, Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, 2006.
- Dymara B., *Przestrzenie interpersonalne pomiędzy rodziną a szkołą*, [w:] *Rodzina – w świetle zagrożeń realizacji dotychczasowych funkcji. Szkice monograficzne*, Korzeniowska W., Murzyn A., Szuścik U. (red.), Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2007.
- Grabau A., *Seksting – nastoletnia pornografia*, „Tygodnik Przegląd”, 11.03.2012, <https://www.tygodnikprzeglad.pl/sekting-nastoletnia-pornografia/> [dostęp: 25.07.2018].
- Grygiel B., *Co ósme dziecko jest ofiarą sekstingu*. 09.05.2018, <https://www.focus.pl/artykul/co-czwarte-dziecko-jest-ofiara-sektingu-sprawdz-na-czym-polega-i-czy-moze-grozic-twoim-bliskim> [dostęp: 24.07.2018].
- Izdebska J., *Współczesne dziecko i obraz jego dzieciństwa – nowe szanse wychowawcze oraz zagrożenia*, [w:] *Dobro dziecka w rodzinie*, Adamowska L., Uszyńska-Jarmocred J., NWSP, Białystok 2005.
- Kuźma J., *Ewolucyjne przemiany współczesnej rodziny polskiej*, [w:] *Edukacja prorodzinna*, Chymuk M., Topa D. (red.), Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej, Kraków 2000.
- Livingstone S., Haddon L., *EU Kids Online: Final report*. LSE, London: EU Kids, [http://www.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/EU%20Kids%20I%20\(2006-9\)/EU%20Kids%20Online%20I%20Reports/EUKidsOnlineFinalReport.pdf](http://www.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/EU%20Kids%20I%20(2006-9)/EU%20Kids%20Online%20I%20Reports/EUKidsOnlineFinalReport.pdf) [dostęp: 22.07.2018].
- Obserwatorium Językowym Uniwersytetu Warszawskiego, <http://nowewyrazy.uw.edu.pl/haslo/sekting.html> [dostęp: 23.07.2018].
- Podstawa programowa przedmiotu „wychowanie do życia w rodzinie”*, strona Ministerstwa Edukacji Narodowej, <http://www.men.gov.pl/images/stories/pdf/Reforma/4i.pdf> [dostęp: 27.09.2012].
- Ryś M., *Wychowanie do miłości*, [w:] *Wychowanie osobowe*, Adamski F. (red.), Wyd. Petrus, Kraków 2011.
- Słownik Cambridge, <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/grooming> [dostęp: 17.07.2018].
- Tysza Z., *Socjologia rodziny*, PWN, Warszawa 1979.

Wojtasik Ł., *Seksting wśród dzieci i młodzieży*, Fundacja Dzieci Niczyje, „Dziecko krzywdzone. Teoria, badania, praktyka”, Vol. 13, nr 2, 2014.

Wysłała chłopakowi nagie zdjęcie. Teraz może trafić do rejestru przestępców seksualnych, RMF, 24.12.2017, <https://www.rmf24.pl/fakty/swiat/news-wyslala-chlopakowi-nagie-zdjecie-teraz-moze-trafic-na-liste-,nId,2481941> [dostęp: 26.07.2018].

Zabiła się przez nagie zdjęcia na facebooku, <https://wiadomosci.wp.pl/zabila-sie-przez-nagie-zdjecia-na-facebooku-6032021715432577a> [dostęp: 25.07.2018].

National Security students' awareness on the risks associated with sexting and the sources of their knowledge

Abstract

The article discusses the Internet threats related to the sexual sphere, specifically sexting. The results of author's research is presented. It was conducted among students of National Security at the Pedagogical University of Cracow, and they were asked about the threats of sexting and the sources of their knowledge – actual and preferred ones. They also shared their opinions on the need to educate young people about dangerous situations that sexting may cause, especially considering raising their awareness by parents, school, and media. Then the most important data were indicated along with the conclusions.

Słowa kluczowe: internet, zagrożenia, seksting, źródła wiedzy, edukacja, komunikacja

Keywords: internet, threats, sexting, sources of knowledge, education, communication

Małgorzata Bereźnicka

doktor habilitowany pedagogiki, profesor Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, pracownik Instytutu Nauk o Bezpieczeństwie. Autorka ponad 50 publikacji – książek, podręczników (współautorstwo) oraz artykułów naukowych. Jej zainteresowania naukowe skupiają się wokół zagadnień związanych z pedagogiką społeczną, zwłaszcza z wychowaniem, rodziną i szkołą, a także z patologiami społecznymi, komunikacją, i zagrożeniami internetowymi.